

Spørreliste nr. 165

LEVEREGLER OG FORBILDER

Denne listen tar for seg et vanskelig emne, men vi regner med at "gevinsten" for dem som svarer blir selvrefleksjon. Det vi prøver å nå er hvorfor visse sider av personligheten ser ut som de gjør. Hva er det som styrer? Hva for åndelig bagasje har du med på reisen gjennom livet?

Helter, forbilder og leveregler får vi fra mange kanter: Kristus og Marx, Nansen og "Hjallis", Robin Hood og Ole Brumm, storebror og storesøster, far og mor. Hva har satt varige spor i din bevissthet og i din måte å være på?

Ikke så enkle spørsmål (noen har vi tangert i tidligere lister), men de er viktige og berører det vi kaller for kultur: de styrende tankene hos individene og i samfunnet og den måten disse formidles på. I denne listen er det *helt nødvendig å lese igjennom alle spørsmålene* før du begynner, så du får dannet deg et bilde av hva omtrent vi er ute etter. Bruk gjerne god tid!

Lykke til!

1. Helter

Gjennom livet har de fleste av oss truffet på en rekke virkelige eller litterære personligheter som vi har beundret: noen kortvarig og intenst, andre lenge og dypt.

En helt er en som har utført en bedrift – en "helteed" – som det står glans av. Men man kan også bruke ordet om forgrunnsfigurer i politikk, i humanitære sammenhenger, og om litterære figurer. Vi snakker også fra tid til annen om "hverdagshelter", folk som yter store ting i det stille.

Når vi nedenfor stiller spørsmål om dine "helter" i barndom, ungdom og voksen alder, legger vi denne vide betydning i ordet "helt".

Heltene vekker ikke bare vår beundring; de kan ofte bli retningsgivende for våre handlinger, – bli våre forbilder.

Fortell utførlig om de helter som du har hatt som barn og som ung. Hvor gammel var du omtrent da de første gang dukket opp i din bevissthet? Hvordan – fra skolebøker, litteratur, hørt snakk om (av hvem)? Hvilke evner eller prestasjoner var det som gjorde inntrykk?

Ble heltene forbilder for deg? Husker du hvilken form innflytelsen tok (klær, kroppsholdning, opptreden... – dine mål i livet)?

Delte du heltene med kamerater? Eller hadde du dem i hemmelighet? Husker du venner som henga seg til intens helte dyrking? Hvordan? Hadde du bilder av heltene på veggen? Sparte du på evt. samlebilder av dem?

Visste dine foreldre om dine helter? Aksepterte de dem – eller motarbeidet de din helte dyrking?

Har barndommens og ungdommens helter betydd noe også i voksen alder?

Har du som voksen "skaffet deg" nye helter eller forbilder som gjennom sin personlighet, sitt yrke eller sin væremåte har fått betydning for deg? Fortell om dem, om deres kvaliteter og om hvordan de fikk sin plass i din bevissthet.

Kan du se noen utvikling i din eventuelle serie av helter og forbilder opp gjennom årene?

Har du noen gang hatt dårlig nytte av dine helter og forbilder?

Kjenner du til at noen har gitt barna sine navn etter sine helter?

2. Kommersielt skapte "helter"

Massemedia bringer oss daglig budskap om utseende og atferd som vi "bør" strebe etter for å oppnå status (tenk på "menn som bærer Rolex", på den syltynne mannekengen Twiggy på 60-tallet). "Vakre, rike og vellykkede" stjerner fra film og TV får nesten daglig vår oppmerksomhet. Og det er ikke bare i dag det er slik. Tenk på Rudolph Valentino, Mary Pickford og Enrico Caruso!

Når du ser tilbake – kan du si at du bevisst eller ubevisst har tatt etter personer i reklame eller moteverdenen når det gjelder *personligheten* eller *utseendet*? Lenge og intenst? Har omgivelsene bemerket det?

Har du i noen periode av livet "dyrket" filmstjerner og sangartister? Fortell hvilke! Samlet du på bilder og plater – så du filmer? Prøvde du å etterligne?

3. Rådgivere

Fra tid til annen møter man mennesker som gjør inntrykk, som man føler tillit til og hvis råd man gjerne lytter til. Deres væremåte og atferd kan også tjene som forbilde. Det vi her spør etter er altså folk i din nærhet, – som du har hatt en spesiell kontakt med og tillit til gjennom livet.

Fortell gjerne om episoder, historier eller hendelser som illustrerer det som er omtalt i dette avsnittet.

Hadde du som barn noen mennesker – unge eller voksne – som du *lyttet spesielt til*? Hadde du voksne venner? Fantes det voksne i din nærhet som du prøvde å *etterligne*? Hvilken plass hadde Mor og Far i en slik sammenheng?

Hvordan har det vært som voksen – har du en nær venn som fungerer som rådgiver på et dypere plan? Din livsledsager? Søker du vedkommendes råd aktivt og ofte?

Har du som voksen vendt deg til dine foreldre og bedt om råd i vanskelige situasjoner?

Har du fått kritikk som du rettet deg etter og som har betydd noe også senere? Fortell. Ble du takknemlig for kritikken; takket du for den?

Tror du at du selv er/har vært forbilde/rådgiver for noen, barn eller voksen? Egne barn? Hvordan har du følt en slik rolle? Har du gitt kritikk og blitt takket?

4. Leveregler

De fleste av oss har noen visdomsord eller leveregler som er holdepunkter i livet og som uttrykker sentrale verdier for oss. De inneholder visdom som passer for en selv; du har valgt dem "som dine" og du fører dem om mulig videre. Levereglene har ofte en nokså fast språklig form (sentenser, sitater, maksimer). De kan være hentet fra ulikt hold, men ofte vet vi ikke opphavet. Mange har også laget sine egne leveregler. (Vi er ikke ute etter alle de ordtak, sentenser, biblelsitater etc. som du kan, kun om dem som virkelig har spilt en rolle som leveregler for deg).

Tenk etter om du har slike *allment kjente*, relativt fast formulerte leveregler. Hvordan lyder de? Vet du hvorfra de stammer (litteraturen, foreldre, venner,

folkemunne, myndigheter, politikere, massemedia, reklame)? Husker du når du lærte dem?

Har du *personlige regler* som du selv har formulert i klartekst eller som eksisterer som mere uuttalte tanker – en form for egen livsvisdom?

Hvor ofte "tar du fram" levereplene? Husker du situasjoner hvor du har handlet i strid med dine regler? Gikk det galt? Fikk du dårlig samvittighet? Gi gjerne konkrete eksempler.

Prøver du å *formidle* reglene dine? Til hvem, på hvilke måter?

Kjenner du folk som slenger ut "levereplene" i tide og utide?

5. Du selv som 15-åring

Oppslaget til de følgende spørsmål kom nylig fra en av våre medarbeidere.

Husker du hvilke tanker, planer og idealer du hadde på terskelen til voksenlivet? Er du fornøyd med den veiledning og de råd som du fikk den gang?

Forsøk å forestille deg at du idag, med all din livserfaring, møter igjen deg selv som 15-åring. Hva ville du snakke med denne ungdommen om, hvilke råd og veiledning vil du gi ham eller henne som skal ut i verden? Formuler gjerne svaret som et ganske langt brev til deg selv: "Kjære NN! Når du nå skal ut i livet...".

6. Etikk og moral

Med "etikk" mener vi prinsippene for vurdering av godt og ondt, med "moral" de praktiske regler for handling og atferd som samfunnet anser for riktige. Vår vestlige kultur har først og fremst sitt etiske grunnlag i den kristne lære. I senere tid har her i Norge f.eks. Human-etisk forbund tilbudt et alternativ. Sikkert fins det også individuelle etiske varianter. Spørsmålene her nedenfor kan være vanskelige å svare på, men vil du gjøre et forsøk, er vi takknemlige.

Er du "hjemmefilosof" som grubler over etiske og moralske spørsmål? Hvordan vil du beskrive eller kommentere din etiske forankring? Snakker du med dine omgivelser om slike ting (og lytter man...)?

Leser du gjerne om slike emner? Hva engasjerer deg spesielt? Syns du den offentlige debatt i tilstrekkelig grad tar opp etiske og moralske spørsmål?

Hva vil du bli husket for når det gjelder "det som du står for"?